

BOSHLANG'ICH TA'LIM JARAYONIDA DIDAKTIK TAMOYILLARNING ROLI

Normo'minova Gulhayo Shavkat
qizi

Samarqand davlat pedagogika
instituti

Pedagogika kafedrası
assistenti

Abduazizova
jasmina Begzod qizi

Samarqand davlat pedagogika
instituti

Bo'shlang'ich ta'lim yo'nalishi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim jarayonida didaktik tamoyillarning roli va ahamiyati tahlil qilinadi. Xususan, ta'limning ilmiyligi, tizimliliği, izchilligi, tushunarliliği va ko'rgazmaliligi kabi tamoyillarning o'quv jarayonini samarali tashkil etishdagi o'rni yoritiladi. Tadqiqot natijasida didaktik tamoyillarni to'g'ri qo'llash o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini rivojlantirish, mustaqil fikrlashini shakllantirish hamda ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilishi aniqlanadi

Kalit so'z; Boshlang'ich ta'lim, didaktik tamoyillar, ta'lim jarayoni, ilmiylik, tizimlilik, izchillik, tushunarlilik, ko'rgazmalilik, pedagogik metodlar, ta'lim sifati..

Аннотация

В данной работе рассматривается роль и значение дидактических принципов в процессе начального образования. Особое внимание уделяется таким принципам, как научность, системность, последовательность, доступность и наглядность обучения. В результате исследования установлено, что правильное применение дидактических принципов способствует развитию знаний, умений и компетенций учащихся, формированию их самостоятельного мышления и повышению качества образования.

Annotation

This study examines the role and importance of didactic principles in primary education. It focuses on principles such as scientific approach, systematicity, consistency, accessibility, and visualization in organizing an effective learning process. The findings show that the proper application of didactic principles contributes to the development of students' knowledge, skills, and competencies, fosters independent thinking, and improves the quality of education.

Hozirgi zamon ta'lim tizimida o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etish, ularning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa, avvalo, ta'lim jarayonining to'g'ri tashkil etilishi va didaktik tamoyillarga amal qilinishiga bevosita bog'liqdir.

Didaktik tamoyillar – bu ta'lim jarayonini tashkil etishning asosiy qonuniyatlari bo'lib, ular o'qitishning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Boshlang'ich ta'lim bosqichi esa o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan munosabati, tafakkuri va shaxsiy sifatleri shakllanadigan eng muhim davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda didaktik tamoyillarga asoslangan holda darslarni tashkil etish o'quvchilarning bilimlarni chuqur va mustahkam o'zlashtirishini ta'minlaydi.

Zamonaviy ta'lim tizimida ilmiylik, tizimlilik, izchillik, ko'rgazmalilik, faollik, ongli o'zlashtirish kabi didaktik tamoyillarni amaliyotda to'g'ri qo'llash dolzarb masalalardan biridir. Shu bois, boshlang'ich ta'lim jarayonida didaktik tamoyillarning rolini o'rganish va ularni samarali qo'llash yo'llarini aniqlash bugungi kunning muhim pedagogik vazifalaridan. Hozirgi zamon ta'lim tizimida o'quvchilarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etish, ularning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa, avvalo, ta'lim jarayonining to'g'ri tashkil etilishi va didaktik tamoyillarga amal qilinishiga bevosita bog'liqdir.

Didaktik tamoyillar – bu ta'lim jarayonini tashkil etishning asosiy qonuniyatlari bo'lib, ular o'qitishning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Boshlang'ich ta'lim bosqichi esa o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan munosabati, tafakkuri va shaxsiy sifatlari shakllanadigan eng muhim davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda didaktik tamoyillarga asoslangan holda darslarni tashkil etish o'quvchilarning bilimlarni chuqur va mustahkam o'zlashtirishini ta'minlaydi. Zamonaviy ta'lim tizimida ilmiylik, tizimlilik, izchillik, ko'rgazmalilik, faollik, ongli o'zlashtirish kabi didaktik tamoyillarni amaliyotda to'g'ri qo'llash dolzarb masalalardan biridir. Shu bois, boshlang'ich ta'lim jarayonida didaktik tamoyillarning rolini o'rganish va ularni samarali qo'llash yo'llarini aniqlash bugungi kunning muhim pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi. Shuni aytish lozimki, boshlang'ich ta'limning mamlakatimizda islohiy o'zgarishlar davrida, ya'ni uzliksiz ta'lim tizimidagi o'rni va ahamiyati yuksak darajaga ko'tarildi. O'qituvchilarning moddiy va ma'naviy mafkurasi oshdi. Ular yangi davr talablaridan kelib chiqqan holda o'quvchilarni o'quv jarayonida fanga va bilim olishga bo'lgan qiziqishlarini doimiy ravishda oshib, oqituvchi oz ustida koproq ishlash imkoniyatini berdi. Bugungi kunda ta'lim-tarbiya uzluksizligini ta'minlash o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatni yaxshilash bilan birga tenglik munosabatini o'rnatishga ham yaqindan yordam bermoqda. Ta'lim jarayonida didaktik o'yinlar mazmuni va ahamiyatini chuqur va aniqroq tasavvur qilish maqsadida biz bu maqolada ta'lim, o'yin, didaktik

topshiriq, o‘yin topshiriqlari singari tushunchalarning ta‘rifi va ularning ma‘nosini ochib berishga to‘xtalib o‘tmoqchimiz. Ta‘lim – oquvchilarga ko‘nikma va malakalar berishning, bu bilim, ko‘nikma va malakalarni o‘quvchilar o‘qib olishi, egallab olishi va ularni mustahkamlab olishining rejali jarayonidir. Didaktik o‘yin – ta‘lim beruvchi usul bo‘lib, bu usul muayyan ta‘limiy maqsadlarga erishuvga, ya‘ni o‘tilgan o‘quv materialini aniqlashga, mustahkamlashga va uni chuqurlashtirishga qaratilgan bo‘adi. Har bir didaktik o‘yinni o‘tkazishda muayyan bir vazifa maqsad qilib olinadi. Ayniqsa musiqa darslarida o‘tkaziladigan didaktik o‘yinlar bolalarni xotirasini mustahkamlash bilan birga, eshitish, tinglash va kuylash qobiliyatlarini kam oshirishga qindan yordam bermoqda. Masalan, “Sozni tinglab top” o‘yiniga qo‘yiladigan didaktik topshiriq bolalarning fikrlash qobiliyatini o‘stirish bilan birga eshitish qobiliyatini rivojlantiradi va topag‘onlik xususiyati oshirib xotirani charxlaydi. Bu o‘yinda bir bola sinf xonasidan tashqariga chiqariladi va eshik ortida turishi aytiladi. Sinf xonasidagilar 3 guruhga bo‘lingan bo‘lsa 3 bo‘g‘inli so‘z topishadi. M: “Mu-si-qa” yoki “Is-tiq-bol” yoki yana h... Har bir guruh tanlangan so‘zni bitta-bitta bo‘g‘inini tanlab oladi va eshik ortida turgan o‘quvchini xonaga kirishini aytishadi. O‘quvchi kirishi bilan 3 guruh birdaniga tanlangan so‘zni o‘zlariga tegishli bo‘lgan bo‘g‘inini bir vaqtda bir ovozdan aytishadi. O‘quvchi bu paytda qaysi so‘z aytilganini topishi kerak. Guruh a‘zolari so‘zni topish uchun 3 martagacha takrorlab berishlari mumkin. Shunda ham aytilgan so‘z to‘g‘ri topilmasa o‘quvchi chiqqan komanda yutqazgan hisoblanadi. Didaktik topshiriq darsga qo‘yiladigan umumiy maqsadning bir qismini tashkil qiladi. Har bir didaktik o‘yinning ham har qanday o‘yindagi singari qoidalari bo‘ladi. O‘sha qoidalarga amal qilinmasa, o‘yinning o‘yin sifatidagi tarbiyaviy va psixologik ahamiyati yo‘qoladi. O‘yin qoidalari o‘yin topshirig‘iga kiritiladi. O‘yin topshirig‘i – o‘qituvchining bolalarga o‘yinning qanday o‘ynalishini, kim g‘olibligini aniqlashdan iborat. biri hisoblanadi. Hozirgi zamon ta‘lim tizimida o‘quvchilarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etish, ularning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa, avvalo, ta‘lim jarayonining to‘g‘ri tashkil etilishi va didaktik tamoyillarga amal

qilinishiga bevosita bog‘liqdir. Didaktik tamoyillar – bu ta‘lim jarayonini tashkil etishning asosiy qonuniyatlari bo‘lib, ular o‘qitishning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Boshlang‘ich ta‘lim bosqichi esa o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan munosabati, tafakkuri va shaxsiy sifatleri shakllanadigan eng muhim davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda didaktik tamoyillarga asoslangan holda darslarni tashkil etish o‘quvchilarning bilimlarni chuqur va mustahkam o‘zlashtirishini ta‘minlaydi.

Zamonaviy ta‘lim tizimida ilmiylik, tizimlilik, izchillik, ko‘rgazmalilik, faollik, ongli o‘zlashtirish kabi didaktik tamoyillarni amaliyotda to‘g‘ri qo‘llash dolzarb masalalardan biridir. Shu bois, boshlang‘ich ta‘lim jarayonida didaktik tamoyillarning rolini o‘rganish va ularni samarali qo‘llash yo‘llarini aniqlash bugungi kunning muhim pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada boshlang‘ich ta‘lim jarayonida didaktik tamoyillarning roli atroflicha o‘rganildi va tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, didaktik tamoyillar ta‘lim jarayonini samarali tashkil etishda, o‘quvchilarning bilimlarni ongli, puxta va mustahkam o‘zlashtirishida muhim omil hisoblanadi. Didaktik tamoyillar – bu ta‘lim jarayonining asosiy qonuniyatlari bo‘lib, ular o‘qitishning mazmuni, metodlari va shakllarini belgilaydi. Boshlang‘ich ta‘lim bosqichida ushbu tamoyillarga amal qilish o‘quvchilarning bilishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularning tafakkurini rivojlantiradi hamda mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ilmiylik, tizimlilik va izchillik, ko‘rgazmalilik, faollik va ongli o‘zlashtirish, individual yondashuv kabi didaktik tamoyillar boshlang‘ich ta‘limda alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu tamoyillar asosida qo‘llay olishiga hamda o‘quv faoliyatida faol ishtirok etishiga xizmat qiladi. Shuningdek, kurs ishida didaktik tamoyillarni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish zarurligi ham asoslab berildi. Interfaol metodlar, muammoli o‘qitish, loyiha asosida o‘qitish kabi yondashuvlar didaktik tamoyillarni samarali amalga oshirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. O‘qituvchining roli ham alohida ta‘kidlandi. Chunki o‘qituvchi didaktik tamoyillarni chuqur bilishi, ularni amaliyotda to‘g‘ri qo‘llay olishi va dars jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etishi orqali ta‘lim sifatini oshiradi. oshiradi,

o'quvchilarda mustaqil va ijodiy fikrlashni shakllantiradi hamda ularni kelajakda yetuk shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Shu bois, ta'lim jarayonida didaktik tamoyillarni izchil va tizimli ravishda qo'llash har bir o'qituvchining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'qituvchi va murabbiylar kuni munosabati bilan so'zlagan Murojaat nutqi. // "Xalq so'zi" gazetasi 2020 yil 1 oktabr soni.

Abdullayeva B. va boshq. *Общая педагогика.* – Т., 2017.

2. Jabborova Onahon Mannapovna, Jumanova Fotima Uralovna, Mahkamova Shohida Rahmatullayevna. (2020). Formation of artistic perception of future teachers. *International journal of psychological and rehabilitation*, 24(4), 4087-4095.

3. Jabborova Onahon Mannapovna. (2019). Psychological and pedagogical foundations of the formation of the artistic perception of students in secondary schools. *European journal of research and reflection in educational*, 7(10), 9-14.

4. Jabborova Onahon Mannapovna, Ismoilova Dilafruz Muhiddinovna. (2020, may). Optimization of primary education. *ACADEMICIA: An international multidisciplinary research journal*, 10(5), 1229-1232.

5. Mardonov Sh.K., Jabbarova O.M. Zadachi urokov izobrazitelnogo isskustva v nachalnoy shkole. *Academic research in educational sciences*, Issue 3, 2020, pp 862-870.